دەروازەیەک بۆ پەیوەندییە گشتییەکان

وانەی دە ویانزە کارگێڕی و پرەنسیپەکانی لەچوارچێوەی پەیوەندیە گشتییەکان

پێناسەی کارگێڕی لەچوارچێوەی پەیوەندییە گشتییەکاندا:

- (فریدریك تایلۆر Fredrick Taylor) دەڵێت: هونەری کارگێڕی لەچوارچێوەی پەیوەندیە گشتییەکان، زانینی وردە بەوەی دەتەوێت پیاوەکان بیکەن، پاشان دڵنیابوون لەوەی کارەکانیان بەباشترین رێگە و کەمترین تێچوون ئەنجام دەدەن.
- بەڵام (هنری فایۆل Henry Fayol) پێیوایە کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ(پێشبینیکردن و پلاندانان و رێکخستن و هەماهەنگی و دەرکردنی بڕیارو چاودێرییە.
- کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ(ئەرکی جێبەجێکردنی شتەکانە لەڕێگەی ئەوانی دیکەوە.
- (چیستەر برنارد) لەکتێبەکەی بەناوی (بەڕێوەبەر) وای دادەنێت ئەوەی بەڕێوەبەر لەکارەکان ئەنجامی دەدات لەکاتی راپەراندنی ئەرکەکەدا.
- لەڕوانگەی هەموو ئەوانەی پێشوو دەکرێ بڵێین کە: پرۆسەیەکی کۆمەڵایەتی بەردەوامە بەمەبەستی ئیستیغلالکردنی داهاتەکان بەشێوەیەکی باشتر، لەڕێگەی پلاندانان و ئاراستەکردن و چاودێری بۆ گەیشتن بە ئامانجەکە بە تواناو کارایی.

- بۆ روونکردنەوەی زیاتری رەگەزەکانی پێناسەی کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ(:
- کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ(کردەییە: واتە دەربڕینی کارلێکی سیستەمی کارگێڕییە و مەبەست لە ژینگەی دەرەکی و ناوخۆیی و داهاتە مرۆیی و مادییەکان، پلاندانان و رێکخستن و ئاراستەکردن و چاودێرییە.
- کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ(پرۆسەیەکی بەردەوامە: خەسڵەتی بەردەوامی لەبەرئەوەیە کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ(کار دەکات بۆ تێرکردنی پێویستییەکانی تاك لە کاڵاو خزمەتگوزارییەکان و لەبەرئەوەی ئەم پێداویستیانە لە گۆڕانکاریەکی بەردەوامدایە، بەمەش کاری کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ(بەدرێژایی تەمەنی دامەزراوەکە بەردەوام دەبێت. بەڕێوەبەر لەسەرەتای ژیانی دامەزراوەکە پلان دادەنێت و دوایی دەستبەردار ی بێت، بەڵام هەموو کارەکانی کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ(بەدرێژایی ژیانی دامەزراوەکە ئەنجام دەدات.
- -- ئامانج: ئەو مەبەستە ویستراوەیە کە دەبێت پێی بگەیت.
- - توانا: گەیشتن بە ئامانجەکە بەکەمترین کۆشش و تێچوون و خێراترین کات.
- - کارامەیی: گەیشتن بەباشترین جۆرە لە بەرهەم جا کاڵا بێت یان خزمەتگوزاری.

- کارگێڕی لەچوارچێوەی پەیوەندیە گشتییەکان پرۆسەیەکی کۆمەڵایەتییە: واتە کۆمەڵە خەڵکێك پێکەوە کار دەکەن لەپێناو وەدیهێنانی ئامانجێکی هاوبەش.
- ئەو سەرمایانەی کە کارگێڕی لەچوارچێوەی پەیوەندیە گشتییەکان مامەڵەی لەگەڵدا دەکات: سەرمایە مرۆیی و مادییەکان وەك ماددەی خاوو ئامێرەکان و پارە.
- پلاندانان: پێشبینیکردنی داهاتوو و ئامادەباشی بۆی.
- رێکخستن: چۆنێتی دابەشکردنی بەرپرسیارێتییەکان و ئەرکەکان بەسەر کارمەندان لە دامەزراوەکەدا.
- چاودێری: دڵنیابوون لەوەی جێبەجێبوونەکە لەسەر بنەمای پلانە دانراوەکە دەڕوات و ئەگەر لادانێك بەدی کرا دەبێت هەموار بکرێت.

کارگێڕی لەچوارچێوەی پەیوەندیە گشتییەکان هونەرە یان زانست؟

- **ئەو خەسڵەتە کارگێڕییانەی کە دەبێت لە کەسی کارگێڕیدا هەبێت:**
- دەستپاکی و دادپەروەری و دڵسۆزی لەکارەکەدا.
- خەسڵەتی عەقڵی و هزریی، واتە بڕێك لە زیرەکی هەبێت.
- خەسڵەتی جەستەیی بۆئەوەی بەرگەی زەحمەتی کارکردن بگرێت.
- خەسڵەتی هونەری واتە شارەزا بێت لەو پسپۆڕییەی کە کاری تێدا دەکات.
- خەسڵەتی رۆشنبیری بەجۆرێك ئاگادار بێت لە زانستەکانی دیکە.
- خەسڵەتی هونەری لەڕێگەیەوە دەتوانێت مامەڵە لەگەڵ توخمی مرۆییدا بکات.

پرەنسیپەکانی کارگێڕی لەچوارچێوەی پەیوەندیە گشتییەکان لای فایۆل:

- 1- پرەنسیپی دابەشکردنی کار:
- 2- دەسەڵات و بەرپرسیارێتی:
- 3- سیستەم:
- 4- یەکەی دەرکردنی فەرمانەکان: لێرەدا دەبێت فەرمانەکان لە یەك سەرۆك یان سەرپەرشتیارەوە دەربچێت بۆئەوەی رێنمایی و فەرمانەکان لەگەڵ یەکتر رووبەڕوو نەبنەوە.
- 5- پرەنسیپی یەکەی ئاراستەکردن: بەپێی ئەم پرەنسیپە هەر کۆمەڵە چالاکییەك هەمان ئامانجی هەیە پێویستە سەر بە یەك سەرۆك بێت.
- ئەم پرەنسیپە لە پرەنسیپی یەکەی فەرمان دەرکردن جیاوازە بەوەی کە لەسەر چالاکییەکانی دامەزراوەکە جێبەجێ دەبێت، لەکاتێکدا پرەنسیپی دەرکردنی فەرمان پەیوەستە بە کارمەندان

- 6- پرەنسیپی ملکەچبوونی بەرژەوەندی کەسیە بۆ بەرژەوەندی گشتی:
- 7- پرەنسیپی پاداشت و قەرەبوو:
- 8- پرەنسپی مەرکەزییەت:
- 9- پرەنسیپی پلەبە پلەی دەسەڵات:
- 10-پرەنسپی ڕێزبەنکردن و رێکخستن:
- 11- پرەنسیپی یەکسانی:
- 12- پرەنسیپی سەقامگیری لە کارکردن:
- 13- پرەنسیپی دەستپێشخەری:
- 14- هاریکاری:

ڕەگەزەکانی کارگێڕی لەچوارچێوەی (پ گ (لای فایول کە بە ئەرکەکان دایناوە پێنج ڕەگەزە :

- پلاندانان:
- **چەمکی گشتی پلاندانان وەڵامی چوار پرسیار دەداتەوە کە بریتین لە:**
- 1- دەمانەوێ چی بکەین؟
- 2- ئێمە ئێستا لەکوێی ئەم ئامانجەداین.
- 3- ئەو هۆکارانە چین کە یارمەتیمان دەدەن یان ئاستەنگمان بۆ دروست دەکەن لەبەردەم جێبەجێکردنی ئامانجەکە؟
- 4- ئەو ئەڵتەرناتیڤە فەراهەمبووانە چین لەلامان بۆ وەدیهێنانی ئامانجەکە؟ باشترین ئەڵتەرناتیڤیش چییە؟

پلاندانان ئەم ئەنجامانە وەدی دەهێنێت لەڕێگەی:

- - دیاریکردنی سەرچاوە داواکراوەکان:
- - دیاریکردنی ژمارەو جۆری ئەو فەرمانبەرانەی (تەکنیککاران، سەرپەرشتیاران، بەڕێوەبەرانی) پ گ (کە داواکراون.
- پەرەپێدانی بنەمای ڕێکخستن بەپێی ئەو کارانەی کە دەبێت(پەیکەری ڕێکخستنیی) تەواو بکات.
- - دیاریکردنی ئاستە پێوانەییەکان لەهەر قۆناغێك، دواتر دەکرێت ئاستی وەدیهێنانی ئامانجەکانمان بپێوین ئەوەی پێمان دەکرێ چاککردنی پێویست لەکاتی گونجاودا بکەین.

دەکرێ پلاندانان بەپێی ئامانج لێی یان فراوانییەکەی بۆ سێ دەستەی جیاواز پۆلێن بکەین:

- پلاندانانی ستراتیژی: تیایدا ئامانجە گشتییەکانی رێکخراوەکە دەستنیشان دەکرێت.
- پلاندانانی تەکنیکی: بەپلەی یەکەم بایەخ دەدات بەجێبەجێکردنی پلانە ستراتیژییەکان لەسەر ئاستی کارگێڕی لەچوارچێوەی) پ گ (ناوەڕاست.
- پلاندانانی جێبەجێکاری: جەخت لەسەر پلاندانانی پێویستییەکان دەکاتەوە بۆ ئەنجامدانی بەرپرسیارێتییە دیاریکراوەکان بۆ بەڕێوەبەرانی) پ گ (یان بۆ بەش و کارگێڕییەکان.

پلاندانانی ستراتیژی:

- پلانی ستراتیژی بایەخ بەکاروباری گشتی دەزگاکە بەگشتی دەدات. ولەلایەن ئاستی کارگێڕی باڵا، دائەنرێت، بەڵام هەموو ئاستە کارگێڕییەکان دەبێت بەشداری تیا بکەین بۆئەوەی کار بکات.

مەبەستی پلاندانانی ستراتیژی بریتیە لە:

- بوونی پلانێکی گشتی درێژخایەن کە ئەرك و بەرپرسیارێتی دەزگاکە روون بکاتەوە.
- بەشداری هەمەجۆری ئاستەکان لە پرۆسە پلاندانانەکەدا.
- پەرەپێدانی دەزگاکە لەڕووی پێکهاتنی پلانەکانی و یەکە لاوەکییەکان لەگەڵ یەکتر.

ڕێکخستن

- **چوار چالاکی بەرچاو لە ڕێکخستن هەیە:**
- دیاریکردنی چالاکیەکانی ئەو کارەی کە پێویستە ئەنجام بدرێن بۆ وەدیهێنانی ئامانجە ڕێکخراوەییەکان.
- پۆلێنکردنی جۆرەکانی کارکردنی پێویست و گرووپەکانی کار بۆ یەکەمەکانی کاری کارگێڕی.
- ڕێگەپێدانی کار بۆ کەسانیتر لەگەڵ پێوانیان بڕێکی گونجاو لە دەسەڵات.
- نەخشەسازی ئاستەکانی وەرگرتنی بڕیارەکان.
- دەرەنجامی کۆتایی لەپرۆسەی ڕێکخستن لەدەزگاکەدا: هەموو ئەو یەکانەی کە (سیستەم)ی لێ پێکدێت، بەگونجاویی کار دەکەن بۆ ئەنجامدانی ئەرکەکە بۆ وەدیهێنانی ئامانجەکان بەشیاوی و کاراییەوە.

هەشت ئەرکەکەی دامەزراندن:

- یەکەم: پلاندانانی سەرچاوە مرۆییەکان: مەبەست لە پلاندانانی سەرچاوە مرۆییەکان، دڵنیابوونە لە رووماڵکردنی پێویستیەکانی دەزگاکە لە فەرمانبەران. ئەمەش بە شرۆڤەکردنی پلانەکانی دەزگاکە دەبێت بۆ دیاریکردنی ئەو توانایانەی کە پێویستە لە فەرمانبەرەکاندا هەبن. پرۆسەی پلاندانانی سەرچاوە مرۆییەکانیش سێ رەگەزی هەیە:
- 1- پێشبینیکردن بە پێویستیەکانی دەزگاکە لە فەرمانبەران.
- 2- بەراوردکردنی پێویستییەکانی دەزگاکە بە فەرمانبەرانی دەزگاکە کە پاڵێوراون بۆ پڕکردنەوەی ئەو پێویستییانە.
- 3- پەرەپێدانی پلانگەلی روون کە ژمارەی ئەو کەسانە روون دەکاتەوە کە دادەمەزرێندرێن (لەدەرەوەی دەزگاکە) و کێن ئەو کەسانەی کە مەشقیان پێدەکرێت (لەناو دەزگاکە) بۆ پڕکردنەوەی ئەو پێویستیانە.

- دووەم: دەستەبەرکردنی فەرمانبەران: لەم پرۆسەیەدا پێویستە لەسەر کارگێڕی لە چوارچێوەی) پ گ (پاڵێوراوان رابکێشێت بۆ پڕکردنەوەی پێداویستییەکان لە ئەرکە بەتاڵەکان.
- کارگێڕیش لە چوارچێوەی)پ گ (دوو ئامراز لەم بارەدا بەکاردەهێنێت، کە بریتین لە خەسڵەتەکانی دامەزراندنەکە و پێداویستییەکانی. لەوانەیە کارگێڕی لە چوارچێوەی) پ گ (پەنا بۆ زۆر لە ئامرازەکانی توێژینەوە ببات بۆ رووماڵکردنی ئەو پێداویستیانە، وەك: رۆژنامە سادەکان و رۆژنامە تایبەتەکان بە ڕیکلام و ئاژانسەکانی کارکردن، یان پەیوەندیکردن بە پەیمانگە و کۆلێژە بازرگانییەکان و سەرچاوەکان (ناوخۆیی یان دەرەکی)تر. ئێستاش ئاگادارکردنەوە لەڕێگەی ئەرك و پێداویستییەکان دەستپێکرد کە لەڕێگەی ئینتەرنێت بەڕێوەدەبرێت، کە چەندین ماڵپەر بۆ ئەم مەبەستە دروست کراون.

- سێیەم: هەڵبژاردن: دوای پرۆسەی دەستەبەرکردن، ئەو پاڵیوراوانە هەڵدەسەنگێنرێن کە داوایان پێشکەش کردووە بۆ پڕکردنەوەی ئەو شوێنانەی کە راگەیەنراون و ئەوەی پێداویستییەکانیان لەگەڵدا دەگونجێت هەڵدەبژێررێن. هەنگاوەکانی پرۆسەی هەڵبژاردنەکە لەوانەیە پڕکردنەوەی هەندێ فۆرم و چاوپێکەوتن و تاقیکردنەوە نووسراو یان مادییەکان لەخۆبگرێت و گەڕانەوە بۆ ئەو کەس یان سەرچاوانەی کە پەیوەندی بەو کەسە هەیە کە داوای پێشکەش کردووە بۆ وەزیفەکە.
- چوارەم: پێناسەکردنی دامەزراوەکە: تەنها بە هەڵبژاردنی فەرمانبەرە تازەکە و ئاگادارکردنەوەی لە سیاسەت و سیستەمەکانی دەزگاکە لەخۆدەگرێت.
- پێنجەم: مەشقکردن و پەرەپێدان: لەڕێگەی مەشقپێکردن و پەرەپێدانەوە دامەزراوەکە هەوڵدەدات توانای فەرمانبەران زیاد بکات لە بەشداریکردن لە باشکردنی توانای دامەزراوەکە.

- مەشقكردن: بايەخ دەدات بە زيادكردنی بەهرەی فەرمانبەران.
- پەرەپێدان: بايەخمەندە بە ئامادەكردنی فەرمانبەران بۆئەوەی بەرپرسيارێتی تازەيان پێ بدات بۆ راپەڕاندنی.
- شەشەم: هەڵسەنگاندنی ئاست: دروستكردنی ئەم سيستەمە بۆ دڵنيابوونە لەوەی كە ئاستی راستەقينەی كار دەگونجێت لەگەڵ پێوەرە دياريكراوەكانی كاركردندا.
- حەوتەم: بڕيارەكانی دامەزراندن: بڕيارەكانی دامەزراندن وەك ئەوەی پەيوەستە بە پاداشتە هاندەرييەكان، گواستنەوە، پلە بەرزكردنەوەو دابەزاندنی پلەی فەرمانبەر، هەموو ئەمانە دەبێت پشت بە ئەنجامەكانی هەڵسەنگاندنی ئاستەكە ببەستن.
- هەشتەم: كۆتايی پێهێنانی خزمەت: وازهێنانی بەربژارانە و خانەنشين و راگرتنی كاتی و دەركردن، ئەميش دەبێت لە گرنگيپێدانی كارگێڕی لە چوارچێوەی پەيوەندييە گشتييەكان بێت.